

LINGÜÍSTICA, ABANS I ARA DE LA FILOSOFIA A LA SEMIOTICA

JAUME TIÓ I CASACUBERTA
Estudi General de Lleida - Universitat de Barcelona

0. *Introducció*

Repassant una mica la història, encara que sigui molt alt per alt, ens podem adonar fàcilment que una de les preocupacions constants dels estudiosos ha estat sempre la de localitzar les diferents ciències dintre d'una mena d'organigrama, de delimitar-ne els contorns i d'establir-ne les interdependències. I no és pas per satisfer cap desig d'autocomplaença ni per voler demostrar als congèneres del teòric de torn una suposada capacitat (o incapacitat) enciclopèdica; ben al contrari, aquesta localització és un punt fonamental, bàsic i totalment imprescindible per al desenvolupament ulterior d'una disciplina qualsevol i cal, doncs, que de tant en tant hi dediquem una part dels nostres esforços per tal de saber on som a cada moment i on anem.

1. *L'organigrama*

Aquesta preocupació la trobem ja -per què no havia de ser així?- en els grecs. Potser d'una manera inconscient, quan al segle VI aC els pitagòrics relacionaven estretament l'aritmètica amb la geometria i fins i tot amb la música i l'astronomia, tant que en realitat no hi havia unes fronteres definides entre una ciència i l'altra, fins al punt que s'arribaven a confondre, no feien res més que agrupar, identificant-les, les *artes reales* del futur quadrivi. Com potser tampoc no feia res més el sofista Hípies (V aC) quan agrupava totes aquestes ciències en el seu programa d'ensenyament en un sol bloc compacte i, a més a més, tot sigui dit de passada, hi

tractava els temes de la llengua juntament amb els de la música (Pfeiffer 1968:76), observació a la qual ens tornarem a referir més endavant. Tot, és clar, dintre d'un gran marc conegut amb el nom de filosofia, com tornem a trobar també en Plató (428/7-348/7 aC) i, sobretot, en Aristòtil (384-322 aC), amb qui arriben al seu punt culminant la retòrica i també la dialèctica, aquesta última amb els escrits que conformen l'*Organon*, malgrat que no fos per a ell cap art, sinó simplement un instrument. La llengua no és per a ell encara cap objecte d'investigació diferenciat, fins al punt que a *Peri Hermeneias* diu que l'estudi de les paraules i de les frases pertany a la retòrica o a la poètica (cf. Pfeiffer 1968:103). L'aparició de la reflexió lingüística, de la gramàtica, com a cos doctrinal ben definit dintre de la filosofia, gràcies en gran mesura a la seva teoria del cas i del temps, va ser obra dels estoics i, en especial, de Crisip (≈281-208 aC).

Fou d'aquesta manera com, a partir de la filosofia, van anar naixent i se'n van anar desmembrant les diferents *artes liberales*. Sembla ser, doncs, que històricament es van desenvolupar primer les *artes reales* -aritmètica, geometria, astronomia, música- i que més tard van anar sorgint les *artes sermocinales* -dialèctica, retòrica i, finalment, gramàtica. A l'antiguetat van néixer, però, també, altres ciències que van quedar fora del marc de les set arts; Aristòtil mateix, per exemple, dividia les ciències en teòriques, pràctiques i productives (o aplicades): entre les primeres hi havia la física i la metafísica (o filosofia primera) i entre les segones, la moral i la política. Més endavant Varró (116-27aC), a *Disciplinae*, llibre de temes educatius, a més a més de parlar de les set arts, ho fa també de la medicina i de l'arquitectura. La fixació de les set arts, per motius purament didàctics, se sol atribuir a Marcia Capella (360/80-≈429), que a *De nuptiis Mercurii et Philologiae*, que es va convertir en llibre de text, fa una al·legoria de les noces entre Mercuri i la Filologia on les set arts liberals són les dames d'honor; i l'estructuració en trivi -*artes sermocinales*- i quadrivi -*artes reales*-, que tanta de predicació va tenir durant l'Època Obscura, és de Boeci (≈480-524/5).

Aquesta ordenació es desfà en arribar l'escolàstica, ja sigui per l'aparició de disciplines noves o pel nou impuls que reben algunes disciplines que havien quedat al marge de les set arts, ja sigui per l'equiparació entre el treball intel·lectual i el treball manual; Hug de Sant Víctor (1096-1141), al *Didascalion*, fa una classificació de les ciències en quatre grans grups, reprenent en part el pensament aristotèlic: ciències teòriques o especulatives (les del quadrivi més la teologia i la física), ciències pràctiques (la moral i la política), ciències mecàniques (la navegació, la pesca, el teatre, etc.) i ciències lògiques (les del trivi i la sofística); i més endavant Joan de Dàcia (XIII dC) reforma aquesta mateixa classificació a la *Divisio Scientiae* englobant el trivi dintre de les ciències especulatives -és el temps dels *modistae*, de les gramàtiques especulatives- i fent la distinció entre les ciències inútils i prohibides (la màntica, els sortilegis, els malefics, etc.) i les útils, que són totes les altres (cf. Rosier 1983:40). Més o menys a la mateixa època Ramon

Llull (1232/3-1315/6) va escriure la *Doctrina pueril*, que conté encara la vella classificació boeciana del trivi i del quadrivi -per bé que no usa aquests termes- i hi afegeix en capítols successius altres ciències disperses com la teologia, el dret, les ciències naturals -que recullen gran part del saber aristotèlic-, la medicina i les anomenades arts mecàniques, que són les feines dels

"menestrals, ço és a saber, lauradors, ferrés, fusters, sabaters, drapers, mercaders e los altres officis semblantz a aquestes."
(1275:186).

que són paral·leles a les ciències mecàniques d'Hug de Sant Víctor o de Joan de Dàcia, que hem esmentat abans.

L'arribada de l'humanisme provoca una reacció contra el moviment especulatiu en lingüística i una exaltació al mateix temps dels models literaris greco-llatins; ja no se segueix Aristòtil, sinó Ciceró, i es produeix una revifalla de les arts liberals protagonitzada principalment per Petrus Ramus (1515-1572). Però aquesta revifalla no és sinó el seu cant del cigne: els nous corrents ideològics reemplaçaran el vell esquema i es debateran entre l'empirisme i el racionalisme i els estudis lingüístics seran catalogats en un cantó o en un altre segons el punt de vista de cadascú, acostant-se o bé a la física i a les ciències naturals, cosa que fan especialment els anglesos, o bé a la lògica, que és la línia seguida pels lingüistes francesos de Port-Royal.

Aquesta inseguretats en la localització dels estudis lingüístics durant aquesta última època desapareix completament en arribar el segle XIX, que fa per primera vegada a la història que la llengua tingui un tractament autònom i independent tant de la lògica com de les ciències naturals, o -si se'm permet de dir-ho- tant de les ciències del vell trivi com de les del vell quadrivi, malgrat que Schleicher (1821-1868) segueixi mètodes presos dels naturalistes i se'n reconegui deutor. El d'aquest segle XIX és, però, un estudi "nou" en lingüística tant pel que fa al camp d'observació com pel que fa a les finalitats; mai, llevat de petites excepcions com la de Dant (1265-1321), no s'havia investigat la llengua des d'aquest aspecte d'evolució històrica i representa per tant un illot dintre de la història de la reflexió lingüística sorgit, com aquell qui diu, del no-res, deslligat de tota la tradició anterior -per bé que naturalment estigui més acostat per la seva metodologia a l'empirisme dels segles precedents que no pas al racionalisme.

L'últim gir -i profund- és el que ha donat Saussure (1857-1913) a començaments del nostre segle XX. La lingüística, en ser un sistema de signes i, a la vegada, una institució social, s'hauria d'emmarcar segons ell dins d'una ciència que hauria de ser una part de la psicologia social i, per tant, una part de la psicologia en general (1916:19): aquesta ciència Saussure la va anomenar semiologia, però se sol conèixer amb el terme de semiòtica.

2. Els contorns

Localitzar una ciència entre moltes altres ciències vol dir saber per què és diferent, on rau el que li és específic. En el cas de les set arts liberals, la raó de la divisió en trivi i quadrivi queda molt clara quan es diu que el trivi el conformen les *artes sermocinales* i el quadrivi les *artes reales*: les *artes sermocinales* són les que es refereixen al *sermo*, a la conversa, a la llengua, mentre que les *artes reales* són les que es refereixen a les coses.

Feta i fonamentada aquesta primera escisió, cal veure l'especificitat de cada una de les arts del trivi, la manera com estudien el *sermo*, l'angle o el punt de vista des d'on l'investiguen i amb quines finalitats ho fan. Les funcions de cada una les resumia un vers que deia

"Gram loquitur; dia vera docet; rhet verba colorat" (cf. Robins 1967:75)

on gram=gramàtica, dia=dialèctica i rhet=retòrica. Naturalment, això no deixa de ser una simplificació a través de la qual, però, es pot intuir i percebre fins a un cert punt aquella especificitat de què parlàvem. Una altra simplificació és sens dubte també la que trobem en Joan de Dàcia:

"[...] Modus construendi, vel modus sciendi vel persuadendi, et secundum hoc habemus tres scientias rationales, videlicet grammaticam, logicam, et rhetoricam [...]" (cf. Rosier 1983:41)

on la triple oposició formada pels verbs "construir", "saber" i "persuadir" és prou rellevant com per aïllar suficientment l'una de l'altra les tres arts. Ramon Llull recull la definició de gramàtica donada ja tradicionalment des de l'antiguetat greco-llatina:

"E gramàtica és dretament parlar e scriure" (1275:168)

i completa després, en certa manera, el "mode de construir" del de Dàcia, aconsellant:

"Fill, si vols aprendre gramàtica, tres coses te covenen a saber: construcció, e declinació e vocables." (1275:168)

éa a dir, que "construir" és només una part de la gramàtica, la referida a la sintaxi, però cal tenir en compte també la "declinació" -suposem que es deu referir a tota la morfologia, inclosa per tant la flexió- i els "vocables", o sigui el lèxic. Pel que fa a la lògica (o dialèctica, tant se val), Llull diu que

"és demostració de veres coses e de falses, per la qual sab hom parlar dretament e sufismadament; e lògica és art per la qual

s'asubtilia e s'exalça lo humà enteniment. [...] e per lògica seràs pus sobtill en totes altres sciències." (1275:169)

Repeteix "per la qual sab hom parlar dretament", que no és pas el mateix que el "parlar dretament" de la definició de gramàtica; en lògica es refereix sens dubte al procés mental de la "demostració de veres coses e de falses", pròxim per tant a l'epistemologia, mentre que en gramàtica es refereix a la correcció en la construcció i en la declinació i en l'ús dels vocables. És, podríem dir, la versió lul·liana d'una gran conquesta dels gramàtics especulatius: la d'establir una diferència entre el *sermo congruus* i el *sermo verus*, entre una construcció gramatical correcta -congruent- i una asseveració lògica certa -veritable- (cf. Rosier 1983:41-42). De la retòrica, finalment, Lull diu que

"és parlar belament e ordenade, per la qual son agradablement oýdes paraules, e per la qual hom és exoýt moltes de vegades."
(1275:170)

la qual cosa implica que a la retòrica la definició li arriba des de l'angle de l'estètica -"belament e ordenade"-, malgrat que Lull hi fa esment també del poder de persuasió exposat per Joan de Dàcia -"per la qual son agradablement oýdes paraules", "per la qual hom és exoýt"-, el qual poder, però, no és sinó un resultat, un producte causat per aquell esteticisme originari.

Aquestes tres disciplines, per tant, quedaven perfectament definides i delimitades dins del trivi; totes tractaven aspectes del llenguatge, però cada una des d'una perspectiva nova i diferent: la gramàtica estudiava la llengua per la llengua mateixa, la dialèctica o la lògica l'estudiava com a mitjà per arribar a la sabiduria i la retòrica ho feia com a objecte de bellesa amb el qual i gràcies a la qual es podia captivar l'atenció dels altres.

Cal tenir en compte també un altre fet important: el trivi, durant l'Edat Mitjana, pren un caràcter preponderant dintre del conjunt de les set arts. Ho veiem, per exemple, en un passatge de Lull:

"Amable fill, no.t consell que aprenes aquesta art [es refereix a l'astronomia], cor de grant maltret és, e leu se pot errar. Perilosa és, per ço cor los hòmens qui.n saben majorment n'usen mal, e per lo poder dels corsse celestials meynsconexen e meynspreen lo poder e la bonea de Déu. Ne no.t consseyll, fill, que aprenas geomatria ne arismètica, cor arts son qui requeren tota la humana pensa, la quall ha a tractar de amar e de contemplar Déu."
(1275:172)

En realitat, de les arts del quadrivi, per a Lull només té un bon prestigi la música, malgrat que hi fa una subtil distinció entre la que és sacra i la que és profana:

"[...] aquesta art és atrobada, fill, per so que cantant e ab estruments hom sia loador de Déu; e aquesta art tenen los clergues qui canten en la esgleya e per loar Déu; e contra los comensaments d'esta art són los juglars, qui canten e sonen estruments denant los prínceps per la vanitat mundana." (1275:172)

Aquesta preponderància del trivi damunt del quadrivi es repeteix també quan es tenen en compte només les *artes sermocinales*; el favor recau aquí damunt de la gramàtica: el fet que totes les ciències s'hagin de sotmetre a la fe i a la teologia fa totalment imprescindible i prioritària la recerca de la veritat que hi ha en els textos sagrats i cal, per tant, possibilitar-ne la lectura correcta i l'hermenèutica que se'n deriva (cf. Robins 1967:75; Rosier 1983:13). Dos altres passatges de Llull il·lustren aquesta preeminència de la gramàtica per damunt de les altres arts, un de la *Doctrina pueril* i l'altre del *Libre de Evasi e Blanquerna*:

"Si en nulla art ne sciència vols entrar, primerament te cové a pasar per esta art de gramàtica, qui és portal per lo qual hom passa a saber les altres sciències." (1275:169)

"Com Blanquerna hac sposts los exemplis demunt dits, ordenaren que Blanquerna mostràs primerament gramàtica, per entendre les altres sciències" (1283/5:I, 291)

Una altra qüestió que encara no hem examinat és la de saber fins a quin punt l'art anomenada gramàtica era una sola art o eren més d'una. Coseriu (1980:9-10) diu sense cap més preàmbul que els grecs tenien quatre disciplines lingüístiques, tres de les quals tenien un nom que les designava i les diferenciava i l'altra no. Aquelles tres disciplines són les que ja coneixem del trivi i la quarta seria segons ell una teoria lingüística de caràcter general o teoria gramatical. Posteriorment precisa que, a l'antiguetat grega, aquesta última disciplina no es reconeixia com a tal, però que a la pràctica sí que existia. Això és fonamentalment cert. Ja els estoics, per exemple, havien formulat segons sembla una teoria del signe bastant pròxima a la que va plantejar Saussure a començaments del nostre segle XX (cf. Robins 1967:26). La consciència d'una teoria gramatical diferenciada de la descripció de llengües particulars es fa palesa també al temps de l'escolàstica, quan ens trobem per exemple amb Roger Bacon (≈1214-≈1294), el qual assegura que

"Grammatica una et eadem est secundum substantiam in omnibus linguis, licet accidentaliter varietur." (cf. Robins 1967:95 nota 19)

i es comença a parlar d'una gramàtica universal subjacent a totes les llengües. Llull, aquí, tampoc no és aliè a aquesta concepció. Després de donar la seva definició de gramàtica ens explica que

"Per açò és aleta a ésser comú llenguatge a les gens, qui per lunyetat de terres e de participació són desvariables en lur llenguatge." (1275:168)

Aquest "comú llenguatge", aquesta teoria lingüística que es comença a reconèixer al temps de l'escolàstica, troba sens dubte el seu lloc com a ciència en la semiòtica anunciada per Saussure. Com diu ell mateix

"La linguistique n'est qu'une partie de cette science générale, les lois que découvrira la sémiologie seront applicables à la linguistique, et celle-ci se trouvera ainsi rattachée à un domaine bien défini dans l'ensemble des faits humains." (1916:33)

És a dir, que la lingüística és una ciència semiòtica, però no l'única, de tal manera que Saussure ja ens adverteix a continuació que

"[...] la tâche du linguiste est de définir ce qui fait de la langue un système spécial dans l'ensemble des faits sémiologiques." (1916:33)

És un costum estès i general donar als diferents sistemes semiòtics el nom de llenguatge: el llenguatge dels gestos, el llenguatge de la música, el llenguatge del cos, etc. No estic segur que sigui gaire adequat pels equívocs a què això pot portar, però no és pas la meua intenció de proposar-ne cap de nou; n'hi ha prou si acceptem que això són meres etiquetes identificadores d'aquests sistemes semiòtics. El que és realment important i el que cal, en el cas que ens ocupa, és veure quina és l'especificitat de la lingüística dintre de tota la semiòtica, què és el que li és característic, i, doncs, quin és en conseqüència el camp d'estudi del lingüista. Dir que la lingüística és l'estudi científic del llenguatge no és ni de bon tros exacte, per no dir que és totalment fals. Si persistim a donar aquell nom de llenguatge a qualsevol sistema semiòtic, aleshores aquesta afirmació no és vàlida per a la lingüística, perquè aquesta s'ocupa només de l'estudi d'un dels llenguatges, d'un dels sistemes semiòtics. Com a llenguatge, el llenguatge de la lingüística -per entendre'ns- comparteix amb els altres llenguatges semiòtics característiques com és ara el fet de tenir signes per elements, de formar aquests signes un sistema, de ser aquest sistema apte per a la comunicació (només humana?), etc. El que és específic del llenguatge estudiat per la lingüística, la característica que cap altre llenguatge o sistema semiòtic no té, és el fet que és l'únic que té una doble articulació (cf. Mounin 1968:41-47). Aquest tret és el que distingeix la lingüística de l'estudi de qualsevol altre llenguatge i l'erigeix en una ciència autònoma dintre de la semiòtica.

3. *Les interdependències*

Si bé hem arribat a delimitar i definir d'una manera adequada quin és el camp de la lingüística, no podem passar per alt que aquesta ciència té -com totes- moltes connexions i interdependències amb les altres del seu entorn més immediat. Aquest fet es fa més obvi encara si tenim en compte que la matèria objecte del seu estudi és el llenguatge articulat, el qual és també present en l'estudi d'altres ciències, encara que no en sigui exactament l'objecte. Així, en el transcurs del temps, ha quedat clar que la lògica i la retòrica són dues ciències que han estat i estan estretament relacionades tant entre si mateixes com també amb la lingüística, malgrat que cada una tingui unes premisses i unes finalitats científiques diferents, com hem tingut ocasió de veure i comprovar. Un altre apartat és el que podríem anomenar, generalitzant, el dels estudis literaris, en els quals és present també el llenguatge articulat i que històricament, des dels alexandrins, han mantingut una relació més o menys estreta i més o menys constant amb l'art gramatical. Recordem tan sols que per a Dionisi de Tràcia (170-90 aC) gramàtica era el coneixement de l'ús normal que feien de la llengua els poetes i els escriptors (cf. Pfeiffer 1968:324; Arens 1969:I, 39) i també el fet, mencionat anteriorment, que Aristòtil considerava l'estudi gramatical integrat dins de la retòrica o de la poètica, aspecte aquest últim que és el que aquí ens interessa destacar. Aquesta concepció, que s'ha mantingut viva fins a nosaltres -amb els seus alts i baixos- en l'anomenada gramàtica normativa, ha trobat aquesta segona meitat del segle XX un lloc dins de la lingüística arran del reconeixement per part de Jakobson d'una funció poètica del llenguatge.

Jakobson, a la seva esdevinguda famosa comunicació del 1958 *Linguistics and Poetics*, parteix de l'acte de la comunicació verbal per estudiar-hi les funcions que el llenguatge hi aconsegueix. A l'esquema de Bühler (1934:24-28), que, recollint del *Cràtil* de Plató la idea que la llengua és un instrument amb el qual algú comunica a algú altre alguna cosa de la realitat, estableix les tres funcions ja clàssiques conegudes amb els noms d'expressiva, apel·lativa i representativa -o emotiva, conativa i referencial, en terminologia jakobsoniana-, Jakobson hi afegeix entre altres la poètica, que seria segons ell la funció que afectaria la constitució del missatge com a missatge, o sigui deslligat tant de les persones que es comuniquen com de les coses que aquestes persones volen comunicar-se.

Cal advertir en primer lloc que una cosa és el llenguatge poètic i una altra la funció poètica del llenguatge. La diferència ja és insinuada pel mateix Jakobson:

"[...] when dealing with poetic function, linguistics cannot limit itself to the field of poetry." (1958:356)

"As we said, the linguistic study of the poetic function must overstep the limits of poetry, and, on the other hand, the linguistic scrutiny of poetry cannot limit itself to the poetic function." (1958:357)

Aquesta diferència, Argente la recull i resumeix d'una manera admirable:

"[...] s'estableix una distinció entre «llenguatge poètic» i «funció poètica del llenguatge»; aquesta última és una característica del primer, mentre que aquell no es pot reduir a aquesta última. El concepte que es defineix pròpiament és el segon; el primer es defineix indirectament com «aquell (llenguatge) que ha fet tradicionalment un ús específic de la funció poètica»." (1979:46)

D'altra banda, Jakobson hi introdueix un altre terme: la poètica, entesa com a una ciència, que considera com a una part de la lingüística:

"Since linguistics is the global science of verbal structure, poetics may be regarded as an integral part of linguistics." (1958:350)

per bé que al paràgraf anterior havia dit:

"Because the main subject of poetics is the *differentia specifica* of verbal art in relation to other arts and in relation to other kinds of verbal behavior, poetics is entitled to the leading place in literary studies." (1958:350)

i poc després, com a cloenda, hi afegeix:

"[...] many poetic features belong not only to the science of language but to the whole theory of signs, that is, to general semiotics." (1958:351)

Sembla, doncs, que en el pensament de Jakobson la poètica no sap trobar el seu lloc d'una manera definitiva. Aquesta inseguretat la tornem a trobar al final de la comunicació, quan la torna a incloure dintre de la lingüística:

"If the poet Ransom is right (and he is right) that "poetry is a kind of language", the linguist whose field is any kind of language may and must include poetry in his study." (1958:377)

I aquí és on em sembla a mi que rau l'origen d'aquest malentès. Evidentment, la poesia és un tipus de llenguatge -com també ho és, segons el que hem anat dient, la pintura o la música- i per tant té raó Jakobson quan l'inclou dintre de la semiòtica; però no la té quan diu que el lingüista estudia qualsevol tipus de llenguatge: això pot ser cosa del semiòtic, en el cas que el semiòtic pugui existir com a científic. Com passava amb la retòrica o amb la lògica (o dialèctica), la

poètica -l'estudi del llenguatge poètic- també fa servir per a les seves finalitats el llenguatge articulat; aquest llenguatge articulat n'és l'instrument; el que estudia, però, no és el llenguatge articulat, sinó el sistema semiòtic de les sensacions, emocions, impressions, etc., que aquell llenguatge articulat pot suscitar; de la mateixa manera com l'estudi del llenguatge de la pintura ha d'arribar a descriure el sistema semiòtic que li és específic, per a la qual cosa són totalment irrelevants els instruments -la tela, els pinzells, els colors de la paleta, etc.- utilitzats per a la realització de les pintures com a obres d'art. Coseriu (1980:60) va encara més enllà en la comparació quan considera que aquesta funció poètica de Jakobson té en la poètica el mateix paper que pot tenir en la pintura el marc que es posa al voltant de la tela.

Un altre aspecte que hem vist enunciat és el de la funció poètica com a funció del llenguatge articulat de la qual la poètica ha fet tradicionalment ús. Comencem per dir que el nom de "funció poètica" no és gaire afortunat per la confusió que afegeix a tota la qüestió. El fet que la poètica l'hagi usada tradicionalment no en justifica de cap de les maneres l'exclusivitat. És més: si la poètica ha fet ús d'aquesta funció no és per raons inherents al sistema semiòtic del llenguatge poètic, sinó perquè aquesta funció facilitava originàriament la memorització als rapsodes que havien de cantar els poemes; sabem que la poesia era creada i transmesa oralment (cf. Pfeiffer 1968:43) i que, per tant, calia una tècnica per a memoritzar-la. El principi

"of equivalence from the axis of selection into the axis of combination" (Jakobson 1958:358)

amb què Jakobson defineix la funció poètica del llenguatge, no és per tant cap altre que el principi pel qual l'home acumula experiència -la comparació amb el que és igual i el que és diferent- i li possibilita la memòria, és a dir: recordar el passat. Per això trobem obres no poètiques, sinó didàctiques, com el famós *Doctrinale puerorum*, d'Alexander de Villa-Dei (XII-XIII dC), que fan ús d'aquesta funció jacobsoniana del llenguatge amb l'única finalitat de facilitar-ne el record, la memòria, de poder saber de nord el contingut, i de les quals tenim bones mostres en els sistemes de memorització que en un passat no tan llunyà s'aplicaven a les nostres escoles primàries. La rítmica i la mètrica, que s'adeqüen perfectament a aquest principi de la similitud i del contrast, pertanyien inicialment entre els grecs als estudis dels músics -potser perquè el grec clàssic, com totes les llengües indoeuropees, era una llengua tonal-, i és segurament per això que Hípies lligava els estudis de la llengua amb els de la música (cf. Pfeiffer 1968:76), i encara ara trobem en la cançó, o si més no en la variació tonal -recordem de quina manera els nens aprenen de nord les taules de multiplicar, la "cantarella" amb què ho fan-, un sistema apte per a la memorització.

Coseriu (1980:59) va també en aquest cas més enllà en la crítica a Jakobson i no reconeix en aquesta funció poètica cap altra funció que l'apel·lativa descrita ja per

Bühler. Es recolza en el mateix exemple *I like Ike* que dona Jakobson, del qual exemple diu que el seu autor no volia pas en absolut fer cap poema, sinó que el que pretenia era aconseguir vots per al seu mandant. Efectivament, un cop desapareguda la necessitat de la memorització del poema per part dels rapsodes gràcies a (o per culpa de) la introducció de l'escriptura, la raó de ser de tota aquesta carcassa de "l'equivalència en l'eix sintagmàtic" devia tenir la finalitat de captivar l'atenció de l'oient/lector, és a dir: una finalitat apel·lativa o de persuasió, semblant a la que hem vist que Llull o Joan de Dàcia assignaven a la retòrica. Recollint un exemple de Coseriu, de la mateixa manera que ens pot captivar l'atenció un pont que, a part de la seva funció específica, la de permetre travessar un riu, una vall o un braç de mar, sigui d'una perfecció tècnica i d'una bellesa extraordinàries, que és el que en definitiva qualsevol obra humana ambiciosa; però la seva funció no és l'estètica: és fer de pont.

Jaume Tió i Casacuberta

Dpt. de Filologia - Secció de Lingüística General
 Estudi General de Lleida - Universitat de Barcelona
 Apartat de Correus 471
 E-25080 Lleida

BIBLIOGRAFIA

- ARENS, H. (21969): *La Lingüística. Sus textos y su evolución desde la Antigüedad hasta nuestros días*, 2 vols., Madrid:Gredos 1975.
- ARGENTE, J.A. (1979): *Parodil·lelismes*, a: *Reduccions* 6(1979), pp. 45-75.
- BÜHLER, K. (1934): *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*, Stuttgart:Fischer 1982.
- COSERIU, E. (1980): *Textlinguistik. Eine Einführung*, Tübingen:Narr 1980.
- JAKOBSON, R. (1958): *Closing Statement: Linguistics and Poetics*, a: SEBEOK, Th.A., ed.: *Style in Language*, Cambridge, Mass.:MIT 31971, pp. 350-377.
- LLULL, R. (1275): *Doctrina pueril*, Barcelona:Barcino 1972.
- (1283/5): *Libre de Evast e Blanquerna*, 4 vols., Barcelona:Barcino 1935.
- MOUNIN, G. (1968): *Claves para la Lingüística*, Barcelona:Anagrama 1970.

- PFEIFFER, R. (1968): *Geschichte der klassischen Philologie*, München:C.H. Beck 21978.
- ROBINS, R.H. (1967): *Breve Historia de la Lingüística*, Madrid:Paraninfo 1974.
- ROSIER, I. (1983): *La grammaire spéculative des Modistes*, Lille:Presses Universitaires de Lille.
- SAUSSURE, F. de (1916): *Cours de linguistique générale*, Paris:Payot 1973.

RESUM

Estudi sobre la localització de la lingüística a través del temps, en especial dintre de les *artes liberales* pel que fa a l'Antiguetat i a l'Epoca Medieval i, modernament, dintre de la semiòtica; els seus límits en referència a altres ciències que li són pròximes, com la retòrica, la lògica i la poètica, i les interrelacions que hi ha entre totes elles.

SUMMARY

This paper constitutes a diachronic study of the place occupied by linguistics, initially as one of the *artes liberales* from the time of the Ancient Greeks up until the end of the Mediaeval Period and then, more recently, as a constituent part of the science of semiotics. The boundaries of linguistics are systematically demarcated from other closely-related sciences such as rhetoric, logic and poetics, and the interrelationship between them is analysed.